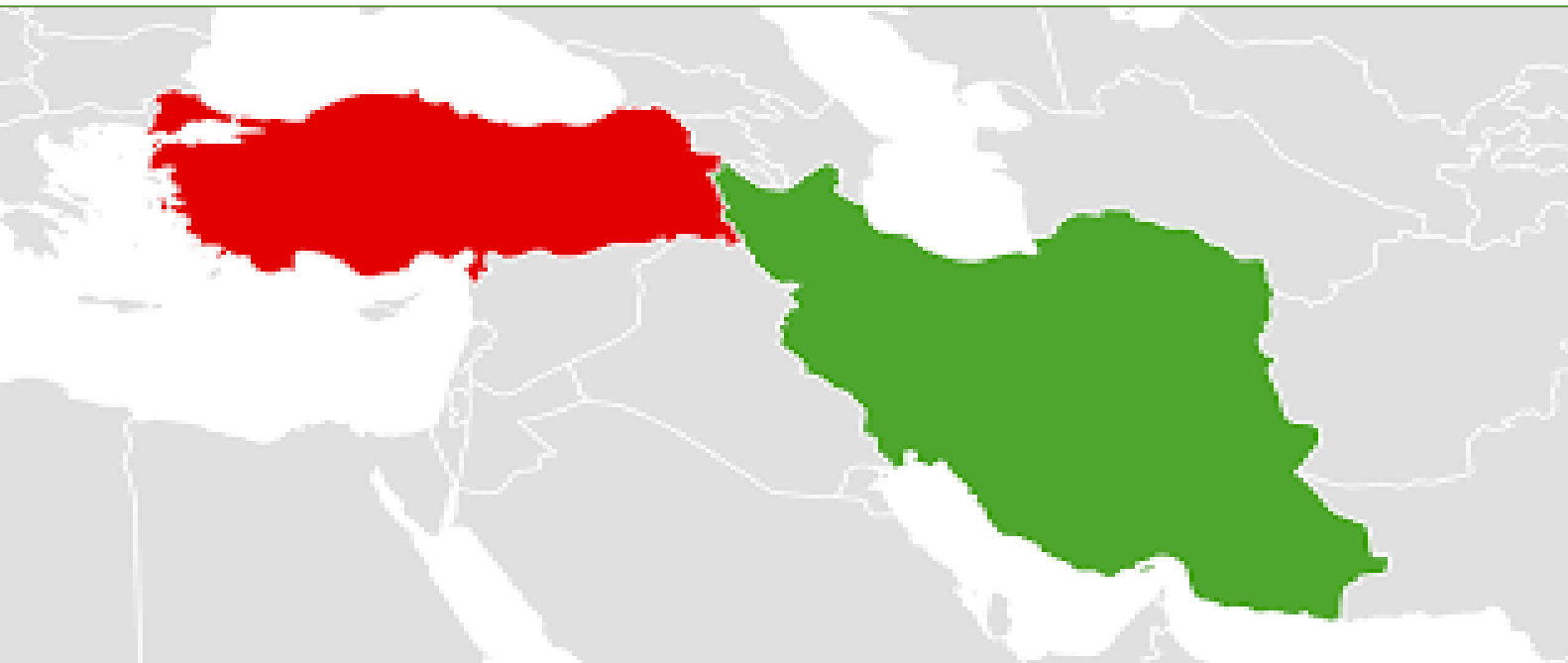

اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی تهران
معاونت بررسی‌های اقتصادی

مروری بر تجارت ایران و ترکیه در سال ۲۰۱۹

تجارت کالایی ایران (به همراه نفت) با کشور ترکیه در سال ۲۰۱۹ حدود ۵,۶ میلیارد دلار بوده که ۲,۳ میلیارد دلار آن مربوط به واردات ایران از ترکیه و ۳,۳ میلیارد دلار هم مربوط به صادرات ایران به ترکیه است. در مقایسه با سال ۲۰۱۸، کل تجارت کالایی ایران با ترکیه در سال ۲۰۱۹ با افت ۴۰ درصدی همراه بوده که منشاء اصلی آن کاهش ۵۲,۸ درصدی صادرات کالایی ایران به ترکیه است. تراز تجاری ایران با ترکیه که همواره به علت صادرات بالای نفتی ایران، مثبت بوده با تشدید تحریم‌ها در سال ۲۰۱۹، از فصل دوم ۲۰۱۹ کاهش می‌یابد و طی دو فصل سوم و چهارم ۲۰۱۹، منفی می‌شود. در این گزارش به ارزیابی بیش‌تر روند تجارت فی‌مابین دو کشور ایران و ترکیه با تاکید بر بررسی ترکیب کالاهای صادراتی ایران، پرداخته شده است.

معاونت بررسی های اقتصادی

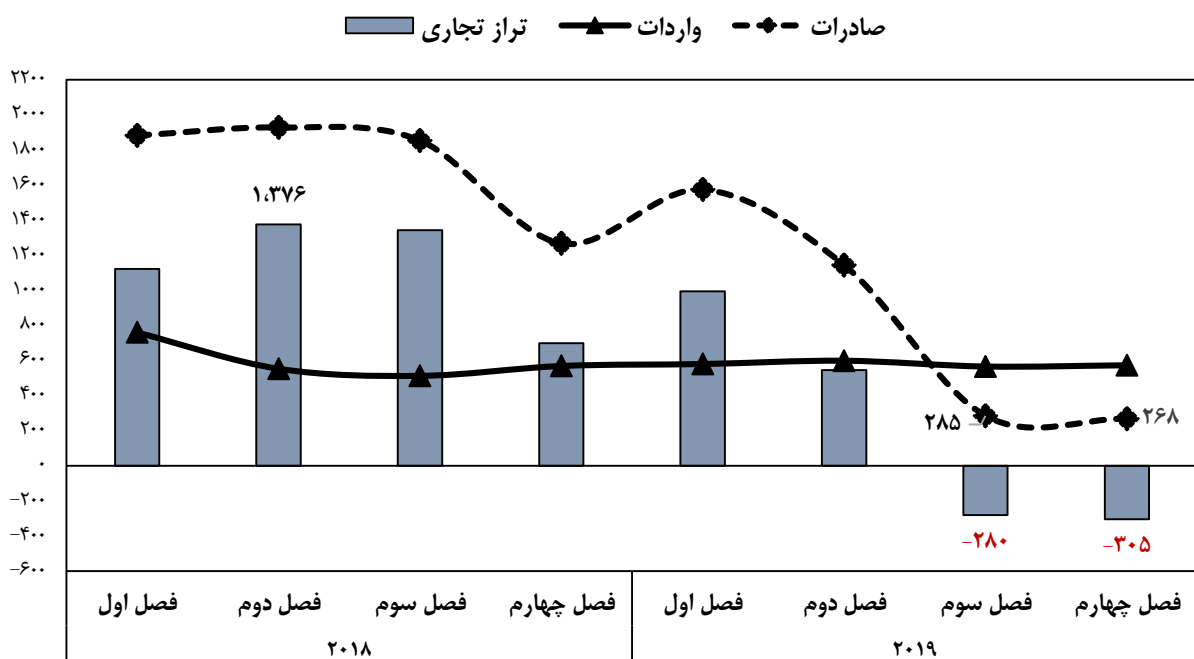
تجارت کالایی ایران (به همراه نفت) با کشور ترکیه در سال ۲۰۱۹ حدود ۵٫۶ میلیارد دلار بوده که ۲٫۳ میلیارد دلار آن مربوط به واردات ایران از ترکیه و ۳٫۳ میلیارد دلار هم مربوط به صادرات ایران به ترکیه است. در مقایسه با سال ۲۰۱۸، کل تجارت کالایی ایران به ترکیه در سال ۲۰۱۹ با افت ۴۰ درصدی همراه بوده که منشاء اصلی آن کاهش ۵۲٫۸ درصدی صادرات کالایی ایران به ترکیه است. صادرات کالایی ترکیه به ایران در سال ۲۰۱۹ حدود ۲٫۳۱ میلیارد دلار است که فقط ۳٫۲ درصد نسبت به سال ۲۰۱۸، افت داشته است.

روند فصلی واردات و صادرات کالایی ایران با کشور ترکیه در نمودار ۱ نشان داده شده است. همان طور که در این نمودار مشاهده می شود، روند صادرات و واردات بین دو کشور ایران و ترکیه تقریباً تا فصل سوم ۲۰۱۸، روند یکنواخت و باثباتی بوده که از فصل پایانی ۲۰۱۸ روند نزولی صادرات ایران به ترکیه آغاز می شود. در فصل اول ۲۰۱۹ به علت صادرات گاز طبیعی، رقم صادرات ایران مجدداً بهبود می یابد ولی از فصل دوم ۲۰۱۹، روند نزولی شروع شده، در فصل سوم بر شدت کاهش افزوده شده و در فصل چهارم ۲۰۱۹ با مقدار جزئی افت، به رقم ۲۶۸ میلیون دلار می رسد.

بر خلاف روند نزولی صادرات کالایی ایران به ترکیه، روند صادرات ترکیه به ایران تقریباً روند باثباتی طی دو سال ۲۰۱۸ و ۲۰۱۹ داشته است.

تراز تجاری ایران با ترکیه که همواره به علت صادرات بالای نفتی ایران، مثبت بوده با تشدید تحریم ها در سال ۲۰۱۹، از فصل دوم ۲۰۱۹ کاهش می یابد و طی دو فصل سوم و چهارم ۲۰۱۹، منفی می شود.

نمودار ۱- روند فصلی تجارت کالایی ایران با ترکیه ۱۹-۲۰۱۸ - میلیون دلار

منبع: آمارهای رسمی ترکیه

برای روشن شدن علت کاهش قابل توجه صادرات کالایی ایران به ترکیه در سال ۲۰۱۹، در جدول ۱، صادرات کالایی ایران به دو بخش نفتی مشتمل بر صادرات کالاهای فصل ۲۷ و صادرات غیرنفتی تقسیم شده است. در سال ۲۰۱۸ عامل مسلط در ایجاد مزاد تراز تجاری ۴,۵ میلیارددلاری فیما بین ایران و ترکیه، صادرات ۵,۷ میلیارددلاری کالاهای تحت فصل ۲۷ بوده که در سال ۲۰۱۹ به علت افت ۶۳ درصدی صادرات این گروه کالایی ایران به ترکیه، مزاد تراز تجاری با افت ۷۹ درصدی به کمتر از یک میلیارد و حدود ۹۵۵ میلیون دلار می‌رسد. با توجه به کسری تراز تجاری دو فصل پایانی سال ۲۰۱۹، در صورت استمرار روند مزبور، این انتظار وجود دارد که در سال ۲۰۲۰، مزاد تراز تجاری ایران به ترکیه از بین رفته و به کسری تراز تجاری تبدیل شود.

جدول ۱- خلاصه وضعیت تجارت کالایی ایران با ترکیه طی دو سال ۲۰۱۸ و ۲۰۱۹

درصد تغییر			۲۰۱۹ (میلیون دلار)			۲۰۱۸ (میلیون دلار)			
تراز تجاری	صادرات	واردات	تراز تجاری	صادرات	واردات	تراز تجاری	صادرات	واردات	
-۷۹.۰	-۵۲.۸	-۳.۲	۹۵۵	۳,۲۷۱	۲,۳۱۶	۴,۵۳۸	۶,۹۳۱	۲,۳۹۳	کل کالاها
-۶۲.۸	-۶۲.۸	۱۲.۰	۲,۱۲۱	۲,۱۲۵	۴.۰	۵,۷۰۳	۵,۷۰۶	۳.۵	فصل ۲۷ (نفتی)
۰.۱	-۶.۵	-۳.۲	-۱,۱۶۶	۱,۱۴۶	۲,۳۱۲	-۱,۱۶۴	۱,۲۲۵	۲,۳۸۹	سایر کالاها (غیرنفتی)

منبع: آمارهای رسمی ترکیه

صادرات کالای غیرنفتی ایران به ترکیه هم وضعیت خوشایندی ندارد. در سال ۲۰۱۸ تراز تجاری کالاهای غیرنفتی ایران با ترکیه دارای کسری حدود ۱,۱۶ میلیارددلاری بوده که در سال ۲۰۱۹ تقریباً تغییری نکرده است. صادرات کالای غیرنفتی ایران به ترکیه در سال ۲۰۱۹ حدود ۱,۱۵ میلیارددلار بوده که در مقایسه با صادرات مشابه سال ۲۰۱۸، نزدیک به ۶,۵ درصد کاهش یافته است. واردات کالای غیرنفتی ترکیه به ایران هم در سال ۲۰۱۹ با کاهش ۳,۲ درصدی همراه بوده است. افت هم‌زمان واردات و صادرات کالای غیرنفتی دو کشور ایران و ترکیه در سال ۲۰۱۹، باعث شده تا تراز تجاری فیما بین در مقایسه با سال ۲۰۱۸، تغییری نداشته باشد.

در گزارش دی ماه تجارت کالایی بدون نفت خام ایران منتشر شده توسط گمرک ایران، رقم صادرات ایران به ترکیه طی ده ماه نخست ۱۳۹۸ برابر با ۴,۱۶ میلیارددلار درج شده در حالی که بر اساس آمار کشور ترکیه، کل صادرات کالایی (حتی با نفت) ایران به ترکیه طی دوازده ماهه ۲۰۱۹، معادل ۳,۲۷ میلیارددلار گزارش شده که حتی با صرف نظر از دو ماه بیشتر در بازه زمانی آمارهای ترکیه، رقم اعلامی گمرک ایران (بدون نفت)، حدود یک میلیارد دلار بیش تر است. همین موضوع برای آمار واردات ایران از ترکیه هم صادق است. یعنی گمرک ایران اعلام کرده که واردات کالایی ایران از ترکیه طی ده ماه نخست ۱۳۹۸ حدود ۴,۲ میلیارددلار بوده در حالی که آمار ترکیه حاکی از واردات ۲,۳ میلیارددلاری ایران از ترکیه طی دوازده ماهه ۲۰۱۹ است. علت تفاوت قابل توجه آمارهای گمرک ایران با آمارهای رسمی ترکیه، روشن نیست و به علت عدم دسترسی به جزئیات آماری تجارت ایران، امکان بررسی دقیق تر موضوع و ردیابی نیز وجود ندارد.

در جداول ۲ و ۳ فهرست ده گروه کالایی عمده در واردات و صادرات ایران با ترکیه طی سال ۲۰۱۹، ارائه شده است. سهم ده فصل برتر در کالاهای وارداتی ایران از ترکیه نسبت به کل واردات کالایی ایران از این کشور در سال ۲۰۱۹ حدود ۳۸ درصد است. همان طور که در جدول ۱ مشخص شده، بیشترین اقلام وارداتی ایران از ترکیه مربوط به واردات تجهیزات و ماشین آلات صنعتی، مواد و اشیای پلاستیکی و مواد اولیه صنعت نساجی و کاغذ، است.

جدول ۲- فهرست عمده گروه کالاهای وارداتی ایران از ترکیه طی سال ۲۰۱۹

ارزش واردات (میلیون دلار)	عنوان فصل
۲۵۱,۲	راکتورهای هسته ای، دیگ های بخار آب گرم، ماشین آلات و وسایل مکانیکی، اجزا و قطعات آنها
۱۷۷,۹	مواد پلاستیکی و اشیاء ساخته شده از این مواد
۱۵۹,۷	الیاف سنتتیک یا مصنوعی غیریکسره
۱۴۹,۴	کاغذ و مواد؛ اشیاء ساخته شده از خمیر کاغذ، از کاغذ یا از مقوا
۱۰۴,۹	ماشین آلات و دستگاههای برقی و اجزا و قطعات آنها، دستگاههای ضبط و پخش صوت و تصویری
۱۰۰,۵	توتون و تنباکو و بدل توتون و تنباکوی ساخته شده
۹۰,۴	وسایل نقلیه زمینی غیر از نواقل روی خط راه آهن یا تراموای، و ...
۷۶,۷	لباس و متفرعات لباس، کشیاف یا قلاب باف
۶۶,۱	لباس و متفرعات لباس، غیر کشیاف یا غیرقلاب باف
۵۶,۰	سنگ فلز، جوش و خاکستر
۱,۲۳۲,۹	جمع موارد فوق
۲,۳۱۵,۷	جمع کل

منبع: آمارهای رسمی ترکیه

ارزش صادرات ده فصل عمده کالای صادراتی ایران به ترکیه در سال ۲۰۱۹ برابر با ۳,۱۴ میلیارد دلار است که سهم آن از کل صادرات کالایی ایران به ترکیه در همین سال حدود ۹۶ درصد است. مقایسه دو رقم ۳۸ درصد (سهم کالاهای عمده وارداتی ترکیه از کل واردات ایران از این کشور) و ۹۶ درصد فوق، حاکی از تفاوت آشکار میان تنوع اقلام صادراتی دو کشور است. با وجود برقراری برخی ممنوعیت واردات کالایی در ایران، تنوع اقلام صادراتی ترکیه به ایران بهتر از صادرات کالایی ایران به ترکیه است. وفق جدول ۲، در شرایط تشدید تحریم هم، همچنان فصل ۲۷ (کالاهای نفتی) کالای مهم صادراتی ایران به ترکیه است و ارزش صادرات بقیه فصول حتی به ۳۰۰ میلیون دلار هم نمی‌رسد.

جدول ۳ - فهرست عمده گروه کالاهای صادراتی ایران به ترکیه طی سال ۲۰۱۹

ارزش واردات (میلیون دلار)	عنوان فصل
۲,۱۲۴,۸	سوخت های معدنی، روغن های معدنی و محصولات حاصل از تقطیر آن ها؛ مواد قیری؛ موم های معدنی
۲۵۰,۶	مواد پلاستیکی و اشیاء ساخته شده از این مواد
۱۷۱,۲	مس و مصنوعات از مس
۱۷۰,۲	کودها
۱۵۶,۶	روی و مصنوعات از روی
۱۱۲,۲	چدن، آهن و فولاد
۸۴,۱	آلومینیوم و مصنوعات از آلومینیوم
۲۳,۳	شیشه و مصنوعات شیشه ای
۲۲,۴	محصولات شیمیایی معدنی
۲۱,۱	محصولات شیمیایی آلی
۳,۱۳۶,۳	جمع موارد فوق
۳,۲۷۰,۶	جمع کل

منبع: آمارهای رسمی ترکیه

دلایل صادرات ضعیف کالاهای غیرنفتی ایران به کشور ترکیه را باید در مسائلی همچون نبود استراتژی منسجم و یکپارچه برای ارتقاء تجارت کشور، عدم ثبات قوانین و مقررات در این حوزه، فقدان دیپلماسی تجاری، برقراری محدودیتها و ممنوعیتها در حوزه تجارت، تضعیف تبادلات مالی، نپرداختن اصولی به موضوعات مهم در تجارت بین الملل مانند بازاریابی از سوی بنگاهها به علت نااطمینانی از چشم انداز کسب و کار و گرفتار شدن در مسیرهای طولانی و پریپیچ و خم فرآیند اداری تجارت کشور جستجو کرد.

